

**AANVULLING PLANMER HERZIENING
STRUCTUURVISIE RO
TRANSITIE VEEHOUDERIJ**

PROVINCIE NOORD-BRABANT

25 november 2013
077432872:A - Definitief
B02012.000370.0100

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Doelstelling, alternatieven en het voornemen	5
2.1	Samenvatting advies van de Cie. m.e.r.	5
2.2	Concretisering van doelen en op basis daarvan aanpassen of uitbreiden van alternatieven.....	5
2.3	Het voornemen: een toelichting op de concept BZV.....	8
2.4	Effecten van het voornemen.....	9
3	Referentiesituatie	13
3.1	Samenvatting advies van de Cie. m.e.r.	13
3.2	Beantwoording.....	13
4	Leefomgeving: geur, fijn stof en gezondheid	17
4.1	Samenvatting advies van de Cie. m.e.r.	17
4.2	Beantwoording.....	17
5	Aanvulling op de Passende Beoordeling	21
5.1	Samenvatting advies van de Cie. m.e.r.	21
5.2	Beantwoording.....	21
Bijlage 1	Voorlopig toetsingsadvies Cie. m.e.r.	29
Bijlage 2	Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie	31
Colofon		35

1 Inleiding

Binnen de Provincie Noord-Brabant vindt momenteel een debat plaats over ondersteunend beleid om de transitie van de veehouderij naar 2020 verder vorm te geven. Dit in het verlengde van het koersdocument Transitie Stad en Platteland en het rapport van de Commissie van Doorn (Al het vlees duurzaam). Gedeputeerde Staten hebben op 27 november 2012 een denklijn vrijgegeven om deze transitie te bereiken: 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd'.

Op de zogenoemde Ruwenberg-conferentie begin 2013 hebben vertegenwoordigers van alle bij de veehouderij betrokken partijen in Brabant (het Brabantberaad) de ambitie uitgesproken vóór 2020 het concept van de Zorgvuldige Veehouderij te realiseren. Deze Zorgvuldige Veehouderij staat voor een sector die op een gezonde manier verbonden is met de sociale en fysieke leefomgeving. Om de transitie te ondersteunen worden voorwaarden gesteld aan ontwikkelingen van veehouderijen. Deze eisen worden verankerd in onder andere de Verordening ruimte en het nog vorm te geven instrument 'de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij' (hierna afgekort als BZV).

De denklijn "Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd" is door Provinciale Staten (PS) op 22 maart 2013 vastgesteld, maar moet nog worden geconcretiseerd in de partiële herziening van de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening en een wijziging van de Verordening ruimte. Omdat de Structuurvisie kaderstellend is voor m.e.r.-plichtige activiteiten en omdat er mogelijk sprake is van nadelige effecten op Natura 2000-gebieden is de plan-m.e.r.-procedure doorlopen. Voordat gestart is met het opstellen van het planMER is er een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld met de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. Met behulp van deze notitie zijn bestuurs- en adviesorganen geraadpleegd over de reikwijdte en detailniveau van het planMER. De notitie heeft van 7 februari tot en met 7 maart 2013 ter inzage gelegen. Ook heeft de provincie de Commissie voor de milieueffectrapportage (Cie. m.e.r.) gevraagd een advies uit te brengen over het uit te voeren milieuonderzoek. De Cie. m.e.r. heeft haar voorlopig advies uitgebracht op 20 maart 2013 en haar definitieve advies gepubliceerd op 1 mei 2013 (rapportnummer Cie. m.e.r.: 2751-81).

Na deze consultatiefase is er een planMER inclusief Passende Beoordeling opgesteld. Bij het opstellen van het planMER is rekening gehouden met de ingebrachte zienswijzen en het definitieve advies van de Cie. m.e.r. over de reikwijdte en het detailniveau van het planMER. In dit planMER lag de focus op de ontwikkelingsruimte voor de intensieve veehouderij, grondgebonden melkveehouderij, mestverwerking en de mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden.

De provincie heeft het ontwerp van de (partiële) herziening van de Structuurvisie en het planMER van 13 september 2013 tot en met 10 oktober 2013 ter inzage gelegd. Tijdens die fase was het voor iedereen mogelijk om een reactie te geven op het planMER en zienswijzen in te dienen op de ontwerp Structuurvisie. Daarnaast is het planMER door de Cie. m.e.r. getoetst.

De onafhankelijke Cie. m.e.r. toetst of alle informatie in het planMER aanwezig is om het milieu volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over de ontwerp Structuurvisie. De Cie. m.e.r. neemt daarbij ook de reacties op het planMER mee die tijdens de inspraakperiode zijn gemaakt.

Op 11 november 2013 heeft de Cie. m.e.r. een voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport uitgebracht (rapportnummer 2751-139). Dit voorlopige toetsingsadvies is in bijlage 1 van deze aanvulling op het planMER opgenomen. De Cie. m.e.r. adviseert om het planMER aan te vullen en geeft daar in het voorlopig toetsingsadvies handreikingen voor. De Cie. m.e.r. acht het opheffen van deze tekortkomingen essentieel voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over de Structuurvisie.

Naar aanleiding van het voorlopig toetsingsadvies is deze aanvulling opgesteld, waarin is ingegaan op de adviezen uit het voorlopige toetsingsadvies van de Cie. m.e.r. Deze aanvulling wordt door de Cie. m.e.r. meegenomen bij het formuleren van haar definitieve toetsingsadvies. Het definitieve toetsingsadvies wordt door de provincie betrokken bij de verdere consultatie en besluitvorming over de Structuurvisie en de daarmee verbonden Verordening ruimte.

De eerstvolgende stap in het besluitvormingsproces is dat de provincie en partners via een brede consultatie de voorgestelde provinciale maatregelen willen toetsen op hun bedoelde en onbedoelde effecten, deugdelijkheid en maatschappelijk draagvlak. Verder heeft die consultatie tot doel andere kansrijke instrumenten in kaart te brengen en het draagvlak daarvoor te tonen. Het voornemen is dat in januari 2014 de besluitvormende fase begint met een themabijeenkomst van het Brabantberaad. Tijdens die themabijeenkomst formuleren de partners in het Brabantberaad een advies over de invulling van de Verordening ruimte en het instrument de BZV. De Statencommissie bespreekt op 17 januari 2014 de Verordening ruimte en BZV. De planning is dat Gedeputeerde Staten de BZV op 4 februari 2014 vaststellen en dat Provinciale Staten de Structuurvisie en de Verordening ruimte op 7 februari 2014 vaststellen.

2

Doelstelling, alternatieven en het voornemen

2.1 SAMENVATTING ADVIES VAN DE CIE. M.E.R.

Op basis van de commissie Van Doorn heeft de provincie een denklijn 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd' opgesteld. In de denklijn vormen gezondheid en een integrale benadering van duurzame landbouw leidende principes om te komen tot een zorgvuldige veehouderij.

De concretisering van de ambities naar toetsbare doelen en de inzet van het beoogde instrumentarium daarbij worden volgens de Cie. m.e.r. niet duidelijk op basis van het planMER. Het is naar mening van de Cie. m.e.r. essentieel dat de ambities zodanig worden geconcretiseerd naar doelen, dat kan worden getoetst of met het voornemen de doelen (kunnen) worden behaald.

Om te kunnen toetsen op doelbereik is het volgens de Cie. m.e.r. vervolgens van wezenlijk belang dat het voornemen duidelijk is. Volgens de Cie. m.e.r. is die duidelijkheid er nog niet omdat de ontwerp Structuurvisie nog veel open laat en verwijst naar de nader door Gedeputeerde Staten in te vullen BZV. De Cie. m.e.r. acht het voor de besluitvorming noodzakelijk dat in een aanvulling op het planMER een volledige en eenduidige beschrijving van het voornemen wordt opgenomen, inclusief een nadere toelichting op de BZV en de verwachte effecten op het doelbereik daarvan.

De Cie. m.e.r. geeft in haar concept toetsingsadvies aan dat niet inzichtelijk is gemaakt of het pakket aan voorgestelde maatregelen (aanpassing van de Verordening ruimte en de nog in te vullen BZV) de prikkels tot de beoogde verbetering in de veehouderij geeft, welke (milieu)effecten dit instrumentarium met zich brengt, of daarmee het doel van een "zorgvuldige veehouderij" behaald kan worden en of daarnaast regelgeving ontwikkeld of aangescherpt moet worden om doelen te halen.

2.2 CONCRETISERING VAN DOELEN EN OP BASIS DAARVAN AANPASSEN OF UITBREIDEN VAN ALTERNATIEVEN

De Cie. m.e.r. vraagt om ambities te concretiseren naar doelen, zodat getoetst kan worden of met het voornemen de doelen (kunnen) worden behaald. De Cie. m.e.r. adviseert om op basis van de nadere concretisering de alternatieven in het planMER aan te passen en de effectbeschrijving daarop aan te passen. Bijvoorbeeld alternatieven die uitgaan van sturing op aanpassen van bestaande stallen (ook als er geen planologische ontwikkelruimte nodig is) of een alternatief dat uitgaat van sturing op aantallen en soorten dieren.

De Cie. m.e.r. adviseerde al op basis van de NRD de beleidsambities en doelen voor in ieder geval volksgezondheid en natuur (met name de stikstofbelasting als gevolg van de veehouderij) te verduidelijken, zodanig dat alternatieven op doelbereik kunnen worden getoetst. En dat voor ambities en doelen die reeds duidelijk en gekwantificeerd zijn een beknopte beleidsmatig relevante samenvatting van de reeds gevolgde trechtering kan volstaan.

Op basis van dit NRD-advies van de Cie. m.e.r. is in hoofdstuk 3 van de planMER hierop ingegaan. Dit hoofdstuk bevat een beknopte beleidsmatige samenvatting van de gevolgde trechtering. In paragraaf 3.2 en 3.3 voor de beleidsambities en doelen en in paragraaf 3.4 voor de reeds gemaakte keuzen door de provincie in de aanloop weg naar de voorgestelde herziening van de SVRO. Daarbij is ook ingegaan op het waarom van die keuzen, met name ook in relatie tot de (effecten op) de beleidsambities en doelen. In paragraaf 3.5 van het planMER is ingegaan op eerder onderzochte alternatieve sturingsopties, zoals een sturing van een provinciaal stelsel van dierrechten en aanvullend emissie- en depositiebeleid.

De door PS eerder vastgestelde en relevante kwalitatieve en kwantitatieve doelen zijn beschreven in hoofdstuk 3 van het planMER. Het primaat voor het stellen of concretiseren van doelen ligt bij het provinciaal bestuur. Zo kan de provincie samen met haar partners in de komende consultatie- en besluitvormende fase besluiten om aanvullende doelen vast te stellen of om eerder vastgestelde doelen te concretiseren.

Het advies van de Cie. m.e.r. om doelen nader te concretiseren wordt dan ook beschouwd aan een advies gericht aan het provinciaal bestuur. In het planMER en ook in deze aanvulling is dan ook geen concretisering van doelen opgenomen.

Eerder genomen besluiten t.a.v. de sturing

Alternatieven die uitgaan van sturing op aantallen dieren of emissies uit bestaande stallen zijn eerder onderzocht en onderling vergeleken, o.a. in het rapport "Regionaal de hand aan de kraan" uit 2012. Een samenvatting daarvan is opgenomen in het planMER (hoofdstuk 3).

Met de vaststelling van het Statenvoorstel 16/13A op 22 maart 2013 en de uitwerking daarvan in de ontwerp Structuurvisie en ontwerp Verordening ruimte, is (deels impliciet) gekozen voor de volgende instrumenten om te sturen:

- Extra te sturen via het instrument ruimtelijke ordening:
 - Maximum omvang bouwblokken (handhaven maximum van 1,5 hectare, geen verruiming in deelgebieden).
 - Ook sturing bij uitbreidingen binnen eerder vastgestelde bouwblokken (veel eerder / meer sturen dan tot op heden gebruikelijk is).
 - Introductie BZV (uitbreiding van bebouwing alleen mogelijk bij een voldoende score op de duurzaamheidsmaatlat).
 - Nieuw en aangescherpt beleid voor de grondgeboden veehouderij (maximum omvang bouwblokken en scherpere toetsing op grondgebondenheid).
 - Aantal locaties voor mestverwerking gekoppeld aan huidige, bestaande productie van mest;
 - Een toets op de milieubelasting (maximale belasting geur en fijn stof) via de RO-lijn.
- Geen eigen provinciaal stelsel voor dierrechten in te voeren.
- Door te gaan met eigen emissiebeleid ten aanzien van veehouderij, vooralsnog alleen geconcretiseerd voor ammoniak (Verordening stikstof Natura 2000). Wellicht wordt dit in de toekomst uitgebreid: bijvoorbeeld door emissiereducties op te nemen in de BZV of in een andere provinciale regeling.

Sturing op aanpassen van bestaande stallen

Tussenresultaten van een onderzoek naar de huidige juridische mogelijkheden om als provincie extra emissiereductie te eisen, ook als er geen planologische ontwikkelruimte nodig is, leiden voorsnog tot de conclusie dat die mogelijkheden er wel lijken te zijn voor het aspect stikstof en Natura 2000, maar er niet of zeer beperkt zijn voor andere aspecten zoals geur en fijn stof. De provincie maakt al gebruik van de mogelijkheden die er zijn op basis van de Natuurbeschermingswet (provinciale verordening stikstof en Natura 2000). Het formuleren en onderzoeken van aanvullende alternatieven, gericht op aanpassing van bestaande stallen, ook zonder dat er om planologische ontwikkelruimte wordt gevraagd, valt daarom niet binnen de scope van het planMER, gekoppeld aan het besluit over een ruimtelijk instrument (Structuurvisie).

Sturing op dieraantallen

Bestuurlijk vertrekpunt voor het planMER en het voorkeursalternatief is het Statenvoorstel/Statenbesluit van 22 maart 2013 (16/13A). Hierin zijn geen absolute uitspraken gedaan over de omvang van de veestapel. Wel hebben Provinciale Staten in december 2011 de motie “genoeg, geen vee er bij” aangenomen. Deze motie was ook een van de aanleidingen voor het uitvoeren van het onderzoek naar de mogelijkheden om als provincie te sturen op dieraantallen, met als insteek het voorkomen van ongewenste effecten die kunnen optreden bij een sterke regionale groei van de veestapel in delen van Noord-Brabant. Sturen op krimp van de veestapel is daarbij niet de eerste insteek geweest. Wel een eventueel stand still van de veestapel, vooral in die delen waar er nu al sprake is van een sterke concentratie van veehouderijen.

GS pleiten bij het Rijk voor handhaving en uitbreiding van het landelijk systeem van dierrechten op de nationale en regionale veestapel.

Als het Rijk de varkens- en pluimveerechten afschaft en geen koeienrechten invoert, zal Noord-Brabant een dergelijk systeem niet zelf invoeren, maar voorshands volstaan met de volgende nu al voorgenomen maatregelen:

- a. Beperking van de mestverwerkingscapaciteit in Noord-Brabant tot het mestoverschot van de huidige veestapel in Noord-Brabant.
- b. Stellen van eisen aan grondgebondenheid van de melkveehouderij.
- c. Het stellen van plafonds aan de belasting van geur en fijn stof in de meest belaste regio's van Noord-Brabant.
- d. Stimuleren van een verdere verduurzaming van de veehouderij, onder andere via het instrument BZV.
- e. Aanvullende (bovenwettelijke) eisen te stellen bij de bouw van nieuwe stallen, via de provinciale Verordening stikstof en Natura 2000. Naar verwachting zullen deze extra provinciale eisen ook van kracht (kunnen) blijven na invoering van de PAS.
- f. De provincie zal met aanvullende maatregelen ingrijpen wanneer uit monitoring blijkt dat er ongewenste groei van de veestapel plaatsvindt. Dan is aanvullend te sturen met bijvoorbeeld de mogelijkheden die de wet Dieren gaat bieden.

Groei van de veestapel op ontwikkelende bedrijven blijft mogelijk binnen de grenzen van het voornemen. Daarmee vindt ook nu al autonoom een ontwikkeling plaats naar minder maar grotere bedrijven. Met dit principe is ook gerekend in de scenario's in het planMER. Daarin is rekening gehouden met een groei van de veestapel in Noord-Brabant, conform de ontwikkeling van de afgelopen periode (dus een trendmatige ontwikkeling). Daarnaast is ook ingegaan op effecten bij een sterkere groei van de veestapel en de effecten die optreden indien de eerder vergunde ontwikkelruimte niet wordt opgevuld. Deze effecten zijn gekwantificeerd voor de intensieve veehouderij en deels (ammoniak) ook voor de melkveehouderij. Daarnaast zijn in het planMER en de effecten van een krimp of groei van de veestapel op de behoefte aan mestverwerkingslocaties en de daarmee samenhangende milieueffecten gekwantificeerd.

PlanMER als bouwsteen voor de uitwerking van de kaders

De ontwerp Structuurvisie en de ontwerp Verordening zijn een uitwerking van de kaders (inclusief keuze van de sturingsinstrumenten) van het besluit van PS in maart 2013. De in het planMER beschreven bouwstenen en alternatieven passen binnen de keuzes die eerder door Provinciale Staten in maart 2013 gemaakt zijn en zijn bedoeld om bij te dragen aan de besluitvorming over de verdere invulling van die kaders.

De resultaten van het planMER zijn gebruikt als bouwsteen voor de Ontwerp Structuurvisie en de Ontwerpverordening ruimte, zoals:

- een beschrijving van de milieubelasting op het gebied van geur en fijn stof en de formulering van een alternatief waarin er cumulatieve normen met betrekking tot geur en fijn stof zijn opgenomen: in de Ontwerpverordening ruimte zijn normen ten aanzien van de maximale geur- en fijn stof belasting opgenomen;
- In het planMER is uitgebreid stilgestaan bij de effecten van sturing op grondgebondenheid van de melkveehouderij en de effecten die samenhangen met de ontwikkeling van de veestapel op de behoefte aan mestverwerkingslocaties. In de Ontwerp Structuurvisie en Ontwerpverordening is hierover concreet beleid opgenomen.

2.3 HET VOORNEMEN: EEN TOELICHTING OP DE CONCEPT BZV

De Cie. m.e.r. merkt op dat het voornemen (de Structuurvisie) nog veel open laat, o.a. vanwege het ontbreken van de BZV in de toetsing van het voornemen. De Cie. m.e.r. stelt vragen over de juridische/instrumentele koppeling van de BZV aan de Verordening ruimte en vraagt in hoeverre het beoogde werken met certificaten in de BZV gevolgen heeft voor het doelbereik en hoe daarmee in het planMER rekening is gehouden. De Cie. m.e.r. vraagt om een beschouwing over de mogelijkheden om naast de PAS een provinciale stikstofverordening te hanteren en over de afstemming tussen beide instrumenten.

Uit de slotverklaring van het Brabantberaad¹ in februari 2013 spreekt de grote ambitie tot verduurzaming en innovatie van de veehouderij. Eén van de instrumenten daarvoor is de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV). Dit instrument reguleert en stimuleert investeringen in duurzaamheid bij uitbreidingsplannen voor veehouderijen.

De BZV wordt momenteel ontwikkeld. Op 26 november 2013 stellen Gedeputeerde Staten een consultatie versie van het BZV² vast. De consultatie versie van de BZV vormt de basis voor overleg waarin de voorgestelde provinciale maatregelen worden getoetst op hun bedoelde en onbedoelde effecten, deugdelijkheid en maatschappelijk draagvlak. Verder heeft de consultatie tot doel andere kansrijke instrumenten in kaart te brengen en het draagvlak daarvoor te tonen. Verder is er ook formele inspraak mogelijk op de consultatie versie van de BZV. De Statencommissie bespreekt op 17 januari de Verordening ruimte en de BZV. Vervolgens is de planning dat Gedeputeerde Staten de BZV op 4 februari vaststellen en de Provinciale Staten de Verordening ruimte op 7 februari vaststellen.

¹ Het Brabantberaad bestaat uit ongeveer 70 organisaties die op hun manier de Provincie Noord-Brabant ondersteunen om tot een zorgvuldige veehouderij te komen.

² De consultatieversie van de BZV kan worden geraadpleegd middels de website van de Provincie Noord-Brabant.

Een eerdere conceptversie van de BZV (conceptversie van 27 september 2013) is onderwerp geweest van een steekproef. De bevindingen naar aanleiding van deze steekproef zijn opgenomen in de steekproefrapportage BZV³. Middels de consultatieversie van de BZV en de steekproef rapportage BZV is er in dit stadium meer duidelijkheid over de invulling van de BZV.

Naast bovenstaande is het voor de Cie. m.e.r. op basis van het planMER ook onduidelijk welke (milieu)effecten de BZV met zich meebrengt. Specifiek voor dit onderdeel wordt verwezen naar de steekproef BZV. Hier is de emissiereductie van de bedrijven (68 veehouderijen) vergeleken met een analyse op basis van de gegevens over de vergunde rechten van alle veehouderijen in Noord-Brabant. (5.448 veehouderijen uit het BVB met een vergunning en qua omvang > 70 nge). De vergelijking van emissiereductie is uitgevoerd voor ammoniak, fijn stof en geur. De scores van de steekproefbedrijven ten aanzien van geurbelasting zijn daarnaast ook vergeleken met de resultaten van vijf gemeentelijke geuonderzoeken.

Op basis van de resultaten van de steekproef is de BZV aangepast en zijn er normscores toegekend. Op basis van de consultatieversie van de BZV zou dat betekenen dat circa 50% van de recent ontwikkelde grote bedrijven extra maatregelen zou moeten hebben genomen om aan de eisen uit deze versie van de BZV te voldoen. In de steekproef is aangegeven dat verwacht wordt dat ongeveer de helft van de "blijvende" veehouderijen in de komende 10 jaar zullen vragen om planologische ontwikkelingsruimte voor de uitbreiding van hun bedrijf. De consultatieversie, bedoeld als eerste stap in de verdere ontwikkeling van de veehouderij, zou op basis van deze verwachtingen effect sorteren bij circa een kwart van de veehouderijen. Het voornemen is de BZV periodiek bij te stellen, waardoor ook de normscores zullen worden aangepast.

2.4 EFFECTEN VAN HET VOORNEMEN

Via de in februari 2014 vast te stellen BZV zet de provincie een eerste stap om veehouderijen te extra te prikkelen om de omslag naar een meer zorgvuldige veehouderij te maken. Die prikkel is gekoppeld aan bedrijven die planologische ontwikkelruimte vragen. Daarbij gaat het ook om ontwikkelingen binnen een eerder begreemd bouwblok van intensieve veehouderijen in de (voormalige) verwevingsgebieden en de landbouwontwikkelingsgebieden. En om de bouwblokken van alle overige veehouderijen. Daarmee neemt de Provincie Noord-Brabant vergaande stappen om sturing te geven aan de gewenste transitie van de veehouderij via de ruimtelijke ordening. De doorwerking van de aanzienlijk aangescherpte regels in de Verordening ruimte naar gemeentelijke ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen buitengebied en zogenaamde postzegelbestemmingsplannen is groot.

De inschatting is dat in de komende tien jaar bij circa de helft van de dan nog bestaande veehouderijen sprake is van een planologische ontwikkeling. Uitgaande van de eerste concept BZV en de resultaten van de steekproef, betekent dit dat de helft van die veehouderijen extra maatregelen moet nemen om aan te tonen dat er sprake is van een transitie naar een meer zorgvuldige veehouderij. Welke maatregelen dat zijn is mede afhankelijk van de keuze die veehouders maken en de invulling van de BZV, op de kortere en op de langere termijn. Een exacte inschatting van de effecten die daardoor optreden zijn niet of moeilijk aan te geven. Extra onzekerheden hierbij vormen vragen t.a.v. instrumentele en juridische verankering van de BZV en de uitvoeringsaspecten die met een dergelijk nieuw instrument samenhangen.

³ De steekproefrapportage BZV kan worden geraadpleegd middels de website van de Provincie Noord-Brabant.

Daarentegen kan wel gesteld worden dat er met de ontwikkeling van een dergelijk instrument sprake is van een concrete invulling van een sturingsinstrument om de transitie naar meer zorgvuldige veehouderijen te borgen. De milieueffecten van dit instrument zullen positief zijn, ook al is de mate waarin dergelijke positieve effecten zullen optreden moeilijk in te schatten.

Ook zijn in de ontwerp Verordening ruimte normen opgenomen ten aanzien van de maximale geur- en fijn stofbelasting. En stuurt de provincie al via de Verordening stikstof en Natura 2000 op het behalen van extra reductie van de ammoniakemissies uit stallen van veehouderijen. Samen met andere wet- en regelgeving kunnen hiermee nieuwe overschrijdingen van zogenaamde “plafonds” worden voorkomen. Voor ammoniak is de depositie van ammoniak op wettelijke referentiedata (zoals december 2004) een concreet plafond. Voor de thema’s geur en fijn stof heeft de provincie in de Ontwerpverordening voor het eerst, en als eerste provincie, een plafond opgenomen. De normen ten aanzien van geur uit de Ontwerpverordening zijn meer sturend voor de milieuruimte voor intensieve veehouderijen dan de normen voor fijn stof (zie hiervoor het onderstaande tekstkader). Ook hier kan worden opgemerkt dat deze provinciale normen al snel doorwerken in gemeentelijke procedures omdat ook het bouwen van nieuwe stallen binnen een eerder toegekend bouwblok aan de nieuwe normen zal worden getoetst.

Op basis van de indicatieve gegevens over locatie voor geur gevoelige objecten en de berekening van de geurbelasting zoals opgenomen in het planMER is ter illustratie aangeduid welke impact de geur- en fijn stof normen uit de ontwerp Verordening ruimte hebben op veehouderijen.

Geur

Van de bijna 11 duizend veehouderijen in Noord-Brabant zijn er circa 5 duizend veehouderijen met een relevante geuremissie (dus geen vaste afstanden, grens van 2000 Ou emissie gehanteerd). In de gebieden die het meeste impact hebben (geurbelasting buitengebied meer dan 20 Ou, aaneengesloten gebied van 20 ha anders telt ook de geurbelasting van het eigen bedrijf mee) liggen circa 1000 tot 1500 veehouderijen met een relevante geuremissie.

Niet alleen de veehouderijen in deze gebieden zelf, maar ook veehouderijen in de buurt kunnen te maken krijgen met een dergelijke norm. Dat is mede afhankelijk van precieze interpretatie van het begrip proportioneel in de ontwerp Verordening. De meeste knelpunten liggen bij veehouderijen die zelf een hoge geurbelasting (voorgroenbelasting) veroorzaken. Hier ook de meeste aangrijpingspunten voor bedrijven om bij uitbreiding daar waar mogelijk investeren om hun eigen overlast en daarmee ook de cumulatieve overlast te beperken (en dus meer doen dan de eerder verleende geuremissie/belasting opvullen). Om die groep te duiden een afstand van 250 meter tot een woning gehanteerd.

Er zijn circa 2 tot 2,5 duizend veehouderijen met een relevante geuremissie binnen 250 meter van een woning in het buitengebied, met een achtergrondbelasting van 20 Ou of meer (hinderpercentage van 20% of meer). Daarnaast zijn er circa 250 tot 500 veehouderijen met een relevante geuremissie binnen 250 meter van een woning in de bebouwde kom met een achtergrondbelasting van 10 Ou of meer (hinderpercentage 12% of meer). In deze groep vooral veehouderijen gelegen in het extensiveringsgebied.

Uitgaande van deze analyse is de inschatting dat 20 tot 30 procent van alle veehouderijen met een norm ten aanzien van de maximale geurbelasting (zoals opgenomen in de ontwerp Verordening ruimte) te maken zouden krijgen bij een ruimtelijke ontwikkeling.

Fijn stof

Er zijn in Noord-Brabant maar 2 kilometerhokken met een achtergrondbelasting van 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. In die kilometerhokken liggen slechts enkele pluimveebedrijven met een relevante fijn stofstofemissie. Kijkend naar de groep veehouderijen met een behoorlijke eigen fijn stof emissie (grens van 500 kg/jaar gehanteerd), dan gaat het om iets van 5 tot 10% van de alle veehouderijen. Maar een zeer beperkt deel daarvan (zie ook aantallen uit de inzoomacties fijn stof voor veehouderijen, naar schatting niet meer dan 1% van alle veehouderijen) zitten aan of dicht bij die grenswaarde van 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ belasting op een te beschermen object.

De emissies en concentraties van ammoniak, geur en fijn stof zullen bij een modernisering van stallen en de inzet van technieken per dierplaats dalen. Bij een gelijkblijvende veestapel zal dat per saldo leiden tot een daling van de emissies. Een groei van de veestapel gaat gepaard met het (deels) opvullen van de emissie reducties die behaald worden door de inzet van technieken. Een krimp van de veestapel zal leiden tot een extra reductie van de emissies.

Zo laten de onderzochte alternatieven en scenario's in het planMER zien dat de ammoniakdepositie op de Europees beschermde natuurgebieden door de vergaande inzet van ammoniak reducerende technieken kan halveren (conform de doelen voor lange termijn, 2030), maar dat bij een trendmatige groei van de veestapel de ammoniak depositie daalt met 15-20%.

In het planMER is geconcludeerd dat de milieueffecten en daarmee het doelbereik voor een belangrijk deel beïnvloedt wordt door de ontwikkeling van het aantal bedrijven en de omvang van de veestapel in de verschillende deelgebieden in Noord-Brabant. Het betreft niet alleen effecten door fysieke groei of krimp van veehouderijen (bouw van nieuwe stallen of afbraak van bestaande stallen), maar ook effecten die samenhangen met het opvullen van de latente ruimte: het verschil tussen de vergunde dierplaatsen en het werkelijk gehouden aantal dieren.

Er is in de ontwerp Structuurvisie en Ontwerpverordening geen sprake van een directe sturing door de Provincie Noord-Brabant van de omvang van de veestapel. Wel stuurt de provincie in haar ontwerp beleid via de Verordening ruimte en de BZV veel meer op de grondgebondenheid van melkveebedrijven, door hiervoor concrete normen op te nemen bij het beoordelen van de mogelijkheden voor extra bebouwing binnen de bouwblokken en vergroting van bouwblokken. Indirect stuurt de provincie hiermee op de omvang van de grondgebonden veehouderij in Noord-Brabant. Deze sturing is van belang voor de gewenste daling van de ammoniakdepositie. Dit vanwege de gunstige economische perspectieven, het vervallen van de melkquota en de het nu nog ontbreken van technieken/stallen die leiden tot een vergaande reductie van de ammoniakemissie per dierplaats (zoals bijvoorbeeld in de varkenshouderij).

In de Structuurvisie zijn geen (nieuwe) maatregelen opgenomen voor het oplossen van bestaande knelpuntsituaties. Wel kan het oplossen van knelpunten worden "beloond" met planologische ontwikkelruimte. Er zijn mogelijkheden om die koppeling nog verder te leggen. Aanbevelingen daarvoor zijn opgenomen in het planMER, zoals omschakelingen naar- of grotere uitbreidingen van veehouderijen alleen toe te staan indien er sprake is van het oplossen van een knelpuntsituatie.

3

Referentiesituatie

3.1 SAMENVATTING ADVIES VAN DE CIE. M.E.R.

De Cie. m.e.r. adviseert het planMER aan te vullen met een nadere onderbouwing van de gehanteerde referentiesituatie zodat duidelijk wordt dat van de gehanteerde gemiddelde latente ruimte uitgegaan kan worden. Wanneer de spreiding in latente ruimte groot blijkt te zijn dient de referentiesituatie hierop te worden aangepast.

3.2 BEANTWOORDING

Uitgaande van de CBS landbouwtelling is in het planMER op provincieniveau een inschatting gemaakt van het verschil tussen het vergund aantal dierplaatsen (milieuvergunningen) en de opgave van het daadwerkelijk aantal dieren dat gemiddeld aanwezig is (CBS-mei tellingen).

Voor de Provincie Noord-Brabant is in het planMER uitgegaan van een verschil tussen de vergunde rechten en werkelijk aanwezige dieren van circa 25%. In deze aanvulling is nader toegelicht hoe deze 25% latente ruimte in de vergunde rechten tot stand is gekomen

In bijlage 2 is voor de verschillende reconstructiegebieden en voor de Provincie Noord-Brabant het verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie weergegeven voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE. Deze samenvattende cijfers per reconstructiegebied en voor de Provincie Noord-Brabant als geheel zijn in Tabel 1 en Tabel 2 opgenomen.

Reconstructiegebied	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, fijn stof en NGE diercategorie melkvee	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie varkens	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie pluimvee	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie overige
Beerze Reusel	66%	54%	72%	72%	48%
Boven-Dommel	59%	49%	58%	68%	59%
De Baronie	63%	53%	67%	72%	59%
De Meierij	67%	46%	73%	76%	53%
De Peel	73%	54%	76%	78%	70%
Maas & Meierij	66%	54%	75%	70%	50%
Peel & Maas	69%	49%	79%	66%	61%
Brabantse Delta	65%	63%	58%	79%	72%
Wijde Biesbosch	65%	58%	64%	76%	64%

Tabel 1 Verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor de reconstructiegebieden.

Gebied	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak	Gemiddelde latente ruimte voor geur	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, fijn stof en NGE diercategorie melkvee	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie varkens	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie pluimvee	Gemiddelde latente ruimte voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE diercategorie overige
Provincie Noord-Brabant	65%	69%	53%	73%	72%	59%

Tabel 2 Verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor de Provincie Noord-Brabant.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat het verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor de reconstructiegebieden gemiddeld 66% is. In het reconstructiegebied Boven-Dommel is sprake van het grootste verschil tussen werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE namelijk gemiddeld 59%. In het reconstructiegebied De Peel is sprake van het kleinste verschil namelijk gemiddeld 73%.

De verschillen tussen de reconstructiegebieden zijn dus niet groot. Mede gezien de onnauwkeurigheid van het gebruik van de CBS-gegevens bij de bepaling van een bezetting (de CBS-mei telling vertegenwoordigt ook slechts een momentopname) is gekozen voor het toepassen voor één gemiddelde correctie voor de Provincie Noord-Brabant.

In de Provincie Noord-Brabant zorgt de diercategorie melkvee inclusief jongvee met een bezetting van gemiddeld 53% voor het grootste verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor ammoniak, fijn stof en NGE. Daarna volgt de diercategorie overig met gemiddeld 59% voor het verschil tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie voor ammoniak, geur, fijn stof en NGE. Hierna volgt de diercategorie pluimvee met gemiddeld 72% en als laatste de diercategorie varkens met gemiddeld 73%.

Gemiddeld bedraagt het verschil in de Provincie Noord-Brabant tussen het werkelijk gebruik en de vergunde situatie circa 65% voor ammoniak en circa 69% voor geur. Wanneer rekening wordt gehouden met de functionele leegstand die al is verdisconteerd in de wettelijke emissiefactoren per dier (gemiddeld 5 tot 10%) is de latente vergunde ruimte in de Provincie Noord-Brabant op basis van deze vergelijking voor ammoniak circa 25% tot 30% en voor geur circa 21% tot 26%.

Gezien eerder genoemde onzekerheden bij het toepassen van de gegevens van de CBS-mei telling is gekozen voor één gemiddelde correctie voor alle diersoorten voor zowel geur als ammoniak van 25%. De analyse zoals opgenomen in bijlage 2 laat zien dat dit een goede en hanteerbare correctiefactor is geweest voor het bepalen van de referentiesituatie in het planMER.

4

Leefomgeving: geur, fijn stof en gezondheid

4.1 SAMENVATTING ADVIES VAN DE CIE. M.E.R.

De Cie. m.e.r. adviseert in een aanvulling op het planMER de effectbeschrijving en –beoordeling aan te vullen met:

- een nadere motivering van de begrenzing van het studiegebied en daarbij aan te geven of mogelijke provincie- (en lands)grensoverschrijdende effecten in beeld zijn;
- gebiedsgerichte conclusies over de belasting aan geur en fijn stof in het gebied en ter plaatse van woningen op basis van een combinatie van herziene kaarten en tabellen;
- inzicht in de ruimtelijke menging tussen intensieve veehouderijen en woningen voor een kwalitatieve beoordeling van de gezondheidsrisico's. De Cie. m.e.r. geeft in overweging om het aantal woningen binnen 250 meter (de afstand die de GGD voor nieuwbouw hanteert), in plaats van 500 meter, van een intensieve veehouderij, te presenteren en een kaart te maken waarop de bedrijven zijn weergegeven met een groter aantal woningen binnen 250 meter om daarmee 'knelpuntgebieden' te kunnen identificeren;
- het aantal geurgehinderden in de huidige situatie, de referentiesituatie en bij de verschillende alternatieven;
- inzicht in de ontwikkeling van de concentratie fijn stof bij de alternatieven en wanneer voor de nu in de Ontwerp Verordening Ruimte 2014 opgenomen grenswaarde van 30 µg/m³ daadwerkelijk als begrenzing van het voornemen wordt gekozen.

4.2 BEANTWOORDING

Begrenzing studiegebied en mogelijke grensoverschrijdende effecten

In het planMER is vooral ingegaan op de waarden, milieubelasting en effecten in Noord-Brabant.

Maar er is wel rekening gehouden met:

- de aanwezigheid van functies en waarden buiten Noord-Brabant, zoals de aanwezigheid van woningen en veehouderijen net over de provinciegrens (milieuruimte geur voor de intensieve veehouderij) en Natura 2000-gebieden (milieuruimte ammoniak voor de veehouderij);
- in de effectbeschrijving voor het thema natuur/ammoniak is ingegaan op effecten van natuurgebieden in andere provincies en het buitenland. Deze zijn ook in de Passende Beoordeling beschreven. De daarbij gehanteerde afstand tot de provinciegrens is 5 kilometer. Hiermee worden de optredende effecten voldoende beschreven, mede gelet op het feit dat de meeste natuurgebieden in Noord-Brabant al te kampen hebben met een voor stikstof overbelaste situatie. Een grotere afstand tot de grens leidt niet tot andere conclusies ten aanzien van de aard van de effecten en de conclusies ten aanzien van de milieuruimte;

- in de effectbeschrijving voor de bouwsteen mestverwerking is in kwalitatieve zin ingegaan op de effecten buiten Noord-Brabant;
- de analyses over de achtergrondconcentraties van stikstof en fijn stof zijn mede gebaseerd op gegevens van het RIVM / PBL, waarin gegevens over bronnen van buiten Noord-Brabant in zijn meegenomen.

Aantal woningen binnen 250 meter van een veehouderij

Op basis van het advies van de Cie. m.e.r. is in Tabel 3 ingegaan op het aantal woningen binnen 250 meter van veehouderijen.

Aantal objecten	LOG		Verwevings-gebied		Extensiverings-gebied natuur		Extensiverings-gebied overig		Geen reconstructie		West-Brabant		Totaal	
0	163	29%	363	19%	57	22%	13	3%	1	2%	52	24%	649	19%
1 - 2	200	36%	572	30%	87	33%	37	9%	5	11%	54	25%	955	28%
3 - 10	185	33%	852	44%	109	41%	152	37%	16	35%	80	37%	1394	41%
11 - 20	10	2%	108	6%	10	4%	118	29%	5	11%	14	6%	265	8%
> 20	0	0%	22	1%	2	1%	90	22%	19	41%	19	9%	152	4%
Totaal	558		1917		265		410		46		219		3415	

Tabel 3: Aantal objecten binnen 250 meter van een intensieve veehouderij met meer dan 40 nge iv.

In het planMER zijn deze gegevens ook gepresenteerd, maar is ingegaan op een zone van 500 meter. Dit om effecten vanwege onnauwkeurigheid in de gegevens (exacte locatie stallen en emissiepunten, exacte locaties van woningen) minder zwaar te laten meewegen. In het planMER zijn ook gegevens opgenomen over het aantal veehouderijen met een woning binnen 250 meter, waarbij ook gebruik gemaakt is van gegevens uit gemeentelijke milieuonderzoeken.

Uit Tabel 3 is af te leiden dat:

- rondom de meeste intensieve veehouderijen (81%) 1 of meer woningen zijn gelegen binnen 250 meter van een veehouderij. Bij meer dan de helft gaat het om meer dan 3 woningen binnen 250 meter; bij zo'n 12% om meer dan 10 woningen;
- ook als gekeken wordt naar het aantal objecten binnen 250 meter is de menging in de LOG's kleiner dan in de verwevingsgebieden en logischerwijze het grootst in de extensiveringsgebieden overig;
- ook in West-Brabant is er sprake van een grote menging tussen intensieve veehouderijen en woningen.

Ontwikkeling fijn stof bij een norm van 30 µg/m³

In hoofdstuk 2 van deze aanvulling is al ingegaan op het effect van deze norm (tekstkader) Er zijn in Noord-Brabant maar 2 kilometerhokken met een achtergrondbelasting van 30 µg/m³. In die kilometerhokken liggen slechts enkele pluimveebedrijven met een relevante fijn stofstofemissie. Kijkend naar de groep veehouderijen met een behoorlijke eigen fijn stof emissie (grens van 500 kg/jaar gehanteerd), dan gaat het om iets van 5 tot 10% van de alle veehouderijen. Maar een zeer beperkt deel daarvan (zie ook aantallen uit de inzoomacties fijn stof voor veehouderijen, naar schatting niet meer dan 1% van alle veehouderijen) zitten aan of dicht bij die grenswaarde van 30 µg/m³ belasting op een te beschermen object

Het directe effect van de norm is dus beperkt. Deze norm is vooral bedoeld om groei van concentraties boven de wettelijke grenswaarden (die wel mogelijk zijn vanwege de NIBM-regeling) tegen te gaan.

Overige vragen van de Cie. m.e.r.

Omdat er geen aanvullende alternatieven zijn onderzocht, zijn er in deze aanvulling geen herziene kaarten en tabellen opgenomen met betrekking tot de belasting van geur en fijn stof. De tabellen en kaarten opgenomen in de planMER geven naar het oordeel van de provincie en de opstellers van het planMER meer dan voldoende informatie om de huidige geurbelasting en fijn stofconcentratie en de mogelijke ontwikkeling daarvan mee te wegen in de besluitvorming. In het planMER is dit al ver uitgewerkt, zeker gezien het abstractieniveau van het te nemen besluit.

5

Aanvulling op de Passende Beoordeling

5.1 SAMENVATTING ADVIES VAN DE CIE. M.E.R.

Na een verdere uitwerking van het voornemen dient ook de Passende beoordeling te worden herzien.

De Cie. m.e.r. adviseert in een aanvulling op het planMER de huidige Passende Beoordeling te completeren met:

- een toetsing van het voornemen aan de gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden en de wezenlijke kenmerken van Beschermden natuurmonumenten;
- de beoordeling of (bron- en/of effectgerichte) maatregelen en aanbevelingen voor het vervoltraject effectief zijn om nadelige gevolgen voor Natura 2000-gebieden en Beschermden Natuurmonumenten te voorkomen;
- informatie over de gevolgen voor leefgebieden van soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Een meer locatiespecifieke beoordeling dan nu gegeven is noodzakelijk om aantasting van de natuurlijke kenmerken te kunnen uitsluiten;
- een beschouwing (op hoofdlijnen) van de gevolgen voor de relevante voor vermessing of verzuring gevoelige gebieden buiten de Provincie Noord-Brabant (indien gelegen in het studiegebied en voor zover gevolgen aan de orde zijn ook voor gebieden op grotere afstand dan 5 km).

5.2 BEANTWOORDING

Effectiviteit bron- en/of effectgerichte maatregelen

De Cie m.e.r. heeft gevraagd om een aanvulling wat betreft de effectiviteit van de voorgestelde bron- en effectgerichte maatregelen. Gezien het abstractieniveau van het planMER is het niet mogelijk om in detail de maatregelen te bespreken. Een eventueel maatregelpakket is namelijk afhankelijk van de berekende stikstofdepositie door het definitieve plan.

Globaal is wel aan te geven wat de effectiviteit van maatregelen is en welke volgorde van maatregelen de voorkeur heeft:

- Het meest effectief zijn brongerichte maatregelen. Brongerichte maatregelen verminderen de uitstoot van stikstof bij de bron. Daarmee wordt de stikstofdepositie in de omgeving ook minder. Bij het nemen van brongerichte maatregelen hoeft niet alleen gedacht te worden aan het implementeren van de nieuwste technieken als luchtwassystemen, maar ook het verlagen van bijvoorbeeld schoorstenen, leidt tot een verkleining van het effectgebied. Het is echter niet altijd mogelijk om de bron van uitstoot te verlagen. Tevens is het implementeren van nieuwe technieken niet mogelijk, wanneer dit reeds is gebeurd.

- Effectgerichte maatregelen zijn gericht op het verminderen van het effect in de Natura 2000-gebieden zelf. Brongerichte maatregelen zijn te verkiezen boven effectgericht, omdat het effect daarmee verminderd wordt, terwijl met effectgerichte maatregelen het veroorzaakte effect wordt verminderd. Er zijn twee soorten effectgerichte maatregelen te onderscheiden: maatregelen die de buffering verhogen en maatregelen die stikstof aan het systeem onttrekken. Welke maatregelen de voorkeur hebben, is afhankelijk van Natura 2000-gebied, maar over het algemeen is wel te zeggen dat de eerste maatregel vaak de voorkeur heeft boven de tweede maatregel;
 - Maatregelen die de buffering verhogen maken het systeem robuuster. Een verhoging van de stikstofdepositie leiden tot vermesting en verzuring. Het hydrologisch systeem van veel Natura 2000-gebieden is niet optimaal. Wanneer het hydrologisch systeem voldoende functioneert, in het bijzonder als geen gebiedsvreemd water met voedingsstoffen wordt ingelaten, of kwel met bufferende stoffen als kalk voldoende aanwezig is, heeft dit positieve effecten voor de aanwezig natuur. In het bijzonder kwel heeft een bufferende werking tegen verzuring en heeft positieve effecten. Wanneer het systeem voldoende robuust is en niet een overmaat aan voedingsstoffen via water wordt ingelaten, dan zijn effecten als gevolg van de relatief kleine stikstofdeposities uit de lucht uitgesloten. Bovendien zijn instandhoudingsdoelstellingen beter te halen als de abiotische factoren optimaal zijn.
 - Maatregelen die stikstof aan het systeem onttrekken zijn in te delen in eenmalige ingrepen of in langdurig beheer. Hierbij gaat het om maatregelen die daadwerkelijk stikstof uit het systeem onttrekken en daarbij de stikstofdepositie uit de lucht ongedaan maken. Beheer door bijvoorbeeld te maaien en af te voeren of inzet van grote grazers zijn voorbeelden van langdurig onttrekken van stikstof uit het systeem. Daarnaast zijn eenmalige ingrepen als plaggen, chopperen of kappen mogelijk om in één keer een aanzienlijke hoeveelheid stikstof uit het systeem te onttrekken. De hoeveelheid stikstof die hiermee wordt verwijderd is vele malen groter (lees in de meeste gevallen duizenden malen) groter, maar de impact ook, omdat delen in het gebied worden teruggezet naar een pionierssituatie. Het is afhankelijk van het specifieke Natura 2000-gebied of het (nog) mogelijk is om voorgenoemde maatregelen te nemen.

Gevolgen voor leefgebieden van soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd

In de Passende Beoordeling is reeds het effect van stikstofdepositie op de habitattypen van verschillende Nederlandse en Belgische Natura 2000-gebieden in beeld gebracht. Voor de Natura 2000-gebieden die in de Passende Beoordeling staan genoemd, zijn echter ook kwalificerende soorten aangewezen. De volgende tabellen geven aan welke soorten leefgebieden hebben die gevoelig zijn voor de depositie van stikstof en aanwezig zijn binnen de Nederlandse en Belgische Natura 2000-gebieden. De informatie is afkomstig uit het Stappenplan leefgebiedenanalyse van de PAS⁴.

⁴ VHR-soorten met N-gevoelig leefgebied. Samenstelling: Cees van den Brand (PDN), Dick Bal (PDN), Bing Jap (SBB), Piet Schipper (SBB), Hans Weinreich (DLG) en Peter van der Molen (DLG). D.d. 26-11-2012, aangevuld op 22-04-2013.

Tabel 4: Vogel- en habitatrictlijnsoorten met een stikstofgevoelig leefgebied aanwezig in de Nederlandse Natura 2000-gebieden. De doelstelling voor oppervlakte, kwaliteit en populatie is in de tabel weergegeven. = staat voor behoud, > staat voor uitbreiding of verbetering. Voor de broedvogels (b) het aantal paren aangegeven en voor de niet-broedvogels (nb) het aantal individuen. Hierbij is niet aangegeven of een uitbreiding van het leefgebied noodzakelijk is.

Soort met stikstofgevoelig leefgebied	Leefgebieden																	
	Biesbosch	Brabantse Wal	Deurnsche Peel & Mariapeel	Groote Peel	Haringvliet	Hollands diep	Kampina & Oisterwijkse vennen	Kempenland-West	Krammer-Volkerak	Langstraat	Loonse en Drunense duinen & Leemkuilen	Leenderbos, Grote heide & De Plateaux	Oeffelter Meent	Regte Heide & Riels Laag	Strabrechtse Heide & Beuven	Ulvenhoutse Bos	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	Weeter- en Budelerbergen & Ringselven
Beekprik												=/=						
Bittervoorn	=/=				=/=							=/=						
Drijvende waterweegbree		>/>					>/>	=/=			=/=	>/>			=/=		=/=	
Gevlekte witsnuitlibel												>/>						
Kamsalamander		>/>					>/>				>/>	=/=	=/=					=/=
Dodaars (b)		40	35	40			30											
Geoorde fuut (b)		40		40														
Grutto ⁵	60				290				140									
Tureluur (nb)									60									
Pimpernelblauwtje																	>/>	
Donker pimpernelblauwtje																	>/>	
Bontbekplevier ⁶					105				100 bp. /40 i.									
Bruine kiekendief (b)	30				20				10									
Kievit					3700													
Visdief (b)					6500				6500									
Zwarte specht (b)		40																
Nachtzwaluw (b)		80	3															18
Boomleeuwerik (b)		100																55
Roodborsttapuit (b)			120	80			35											20

⁵ b voor Haringvliet, voor andere gebieden nb.

⁶ b voor Haringvliet.

Tabel 5: Vogel- en habitatrictlijnsoorten met een stikstofgevoelig leefgebied aanwezig in de Belgische Natura 2000-gebieden. Voor de gebieden is alleen aangegeven of de soort kwalificeert.

	Kalmhoutse heide	Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout	Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden	Historische fortengordels van Antwerpen als vleermuizenhabitats	Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen	Klein en Groot Schietveld	Heesbossen, Vallei van Marke en Merkske en Ringven met valleigronden langs de Heerlese Loop	Schelde- en Durmeestuurtium van de Nederlandse grens tot Gent
Beekprik			X		X			
Bittervoorn					X			X
Drijvende waterweegbree		X	X					
Gevlekte witsnuitlibel	X		X					
Kamsalamander			X			X	X	X
Dodaars	X					X		
Kemphaan	X					X		
Grutto	X					X		
Blauwe kiekendief	X					X		
Bruine kiekendief	X					X		
Velduil	X					X		
Korhoen	X					X		
Zwarte specht	X					X		
Nachtzwaluw	X					X		
Boomleeuwerik	X					X		

Voor alle gebieden die in voorgaande tabellen zijn genoemd is het mogelijk dat de stikstofdepositie toeneemt. De tabellen laten zien dat soorten met stikstofgevoelige leefgebieden in vrijwel alle onderzochte Natura 2000-gebieden met uitzondering van vier Nederlandse Natura 2000-gebieden en één Vlaams Natura 2000-gebied voorkomen. Per gebied is te zien welke kwalificerende leefgebieden gevoelig zijn voor stikstof, in aanvulling op de reeds onderzochte habitattypen⁷. De gevolgen van de toename van de depositie verschilt per soortgroep, maar voor alle soortgroepen geldt dat de kwaliteit van het leefgebied vermindert. Voor vissen, amfibieën en waterplanten is het mogelijk dat algengroei toeneemt. Dit leidt voor watervogels bijvoorbeeld tot vermindering van zicht bij het jagen of een verminderde beschikbaarheid van prooi. Voor andere soorten die meer aan land zijn gebonden is het mogelijk dat leefgebieden verruigen, waardoor deze minder aantrekkelijk zijn om te broeden of te jagen.

Zoals reeds aangegeven in de Passende Beoordeling is voor gebieden waar een toename voorzien is een meer gedetailleerde analyse nodig. Hieruit volgen mogelijk te nemen maatregelen. Analyse en maatregelen moeten zich niet alleen richten op habitattypen, maar bij een toename ook op de relevante leefgebieden van soorten die per Natura 2000-gebied in voorgenoemde tabellen zijn genoemd. Dit is echter een analyse die op een lager niveau dan structuurvisie moet worden uitgevoerd voor vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet.

⁷ Habitattypen vormen ook de leefgebieden van soorten.

Gevolgen voor de relevante voor vermessing of verzuring gevoelige gebieden buiten de Provincie Noord-Brabant

In de Passende Beoordeling bestaat het studiegebied uit de Nederlandse en Belgische Natura 2000-gebieden binnen 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant. Ook bestaat het studiegebied uit de Beschermde Natuurmonumenten binnen 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant. Juridisch gezien zijn alle gebieden van belang waar een toename op mogelijk is als gevolg van het initiatief.

Vanuit praktische overwegingen is voor de structuurvisie een grens van 5 kilometer aangehouden.

Gezien de verspreidingskarakteristieken van stikstofdepositie (een zogenaamde verdunningsmodel) en het feit dat de meerderheid van de beschermde natuurgebieden in en direct rondom Noord-Brabant al overbelast zijn, zullen de trends en conclusies ook gelden voor de op meer afstand gelegen Natura 2000-gebieden.

Conclusies uit de Passende Beoordeling

In de Passende Beoordeling is geconcludeerd dat:

- significante negatieve effecten als gevolg van de stikstofdepositietoename door het alternatief vigerend beleid trendmatig, het alternatief extra sturing trendmatig en het alternatief vigerend beleid worst case niet zijn uit te sluiten op een groot aantal Nederlandse Natura 2000-gebieden, Belgische Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten binnen 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant. Gezien de reikwijdte van stikstofdepositie mag verwacht worden dat significante negatieve effecten als gevolg van de stikstofdepositietoename door het alternatief vigerend beleid trendmatig, het alternatief extra sturing trendmatig en het alternatief vigerend beleid worst-case ook niet zijn uit te sluiten op een groot aantal Natura 2000-gebieden (zowel in Nederland als België) en Beschermde Natuurmonumenten buiten de 5 kilometer zone van de Provincie Noord-Brabant;
- het best case alternatief vigerend beleid trendmatig zorgt voor een afname van de stikstofdepositie. Daardoor zijn significante negatieve effecten uit te sluiten op de Nederlandse Natura 2000-gebieden, Belgische Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten binnen 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant. Gezien de afname van de stikstofdepositie door het best-case alternatief vigerend beleid trendmatig zijn significante negatieve effecten ook uit te sluiten op Natura 2000-gebieden (zowel in Nederland als België) en Beschermde Natuurmonumenten buiten de 5 kilometer zone rondom de Provincie Noord-Brabant;
- het best case alternatief vigerend beleid worst-case zorgt voor een toename van de stikstofdepositie op een viertal Nederlandse Natura 2000-gebieden⁸ en één Beschermd Natuurmonument⁹ binnen 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant. Hierdoor zijn significante negatieve effecten op deze gebieden niet uit te sluiten. Op de overige Nederlandse Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten en de Belgische Natura 2000-gebieden binnen en buiten 5 kilometer van de Provincie Noord-Brabant zijn significante negatieve effecten wel uit te sluiten omdat de stikstofdepositie niet toeneemt.

In de planMER is voor het voornemen (het beleid zoals geformuleerd in de Ontwerp Structuurvisie en de Ontwerpverordening ruimte) geconcludeerd dat ook bij de inzet van emissie reducerende technieken, ook voor bestaande stallen (de zogenaamde worst-case/best-case analyse), negatieve effecten door een toename van de stikstofbelasting op Natura 2000 niet op voorhand zijn uit te sluiten. Voor verreweg de meeste gebieden biedt het toepassen van vergaande emissie reducerende technieken (best-case) wel voldoende ruimte om de toename door groei van de veehouderijen in het worst-case scenario te compenseren. De doelstellingen met betrekking tot een vergaande reductie (halvering) van de depositie op Natura 2000-gebieden worden dan echter niet gehaald.

⁸ Natura 2000-gebied Langstraat, Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux, Maasduinen en Oosterschelde.

⁹ Beschermd natuurmonument Eendennest.

Rondom een aantal Natura2000-gebieden zijn relatief weinig veehouderijen gelegen, waardoor er rondom die gebieden te weinig emissiereducties bij blijvende bedrijven te behalen zijn om een eventuele behoefte aan extra emissies voor groei van veehouderijen te compenseren. De daarvoor benodigde milieuruimte zal beschikbaar moeten komen door stoppende bedrijven of de groei zal niet kunnen plaatsvinden.

Omdat in het huidige beleid en ook in het voorgenomen beleid (ontwerp SVRO en ontwerp Vr 2014) omschakeling naar veehouderij (intensief of grondgebonden) mogelijk is en ook effecten door een toename van emissies uit mestverwerking niet zijn uit te sluiten, kan de stikstofbelasting op nu al overbelaste en gevoelige habitats van Natura2000-gebieden in - of in de omgeving van Noord-Brabant, in theorie, nog verder toenemen (ten opzichte van de referentie van de Natura2000-gebieden).

Een dergelijke (worst case) ontwikkeling past niet binnen de huidige kaders van de Natuurbeschermingswet. Omdat zo'n ontwikkeling echter niet uit te sluiten valt binnen de mogelijkheden die worden geboden in de ontwerp Structuurvisie en de ontwerp Verordening ruimte 2014, zijn significante negatieve effecten niet met zekerheid op voorhand uit te sluiten. Dit zal dus een belangrijke aandachtspunt blijven voor gemeentelijke ruimtelijke plannen. Binnen de huidige wettelijke kaders leidt het bieden van planologische ontwikkelingsmogelijkheden in bestemmingsplannen tot juridische risico's en -knelpunten.

Ten opzichte van het vigerend beleid (SVRO 2009 en Verordening ruimte 2012) is de planologische ruimte die wordt geboden aan de veehouderij in de ontwerp SVRO en ontwerp Vr 2014 kleiner. Onder andere vanwege het aanscherpen van beleid voor grondgebonden veehouderijen en het opnemen van extra voorwaarden (waaronder een toets op de cumulatieve geurbelasting) bij uitbreiding van veehouderijen. Omdat daarnaast ook nog is voorzien in het toetsen van uitbreidingen van veehouderijen, ook binnen een eerder vastgelegd agrarisch bouwblok, aan duurzaamheidseisen, kan geconcludeerd worden dat het nieuwe beleid ten opzichte van het vigerende beleid niet leidt tot een extra toename van de stikstofbelasting op Natura2000-gebieden.

Ten opzichte van het vigerend beleid (SVRO 2009 en Verordening ruimte 2012) is de planologische ruimte die wordt geboden aan de veehouderij in de ontwerp SVRO en ontwerp Vr 2014 aanmerkelijk kleiner. Onder andere vanwege het aanscherpen van beleid voor grondgebonden veehouderijen en het opnemen van extra voorwaarden (waaronder een toets op de cumulatieve geurbelasting) bij uitbreiding van veehouderijen. Omdat daarnaast ook nog is voorzien in het toetsen van uitbreidingen van veehouderijen, ook binnen een eerder vastgelegd agrarisch bouwblok (en er dus sprake is van een grote doorwerking van het nieuwe provinciaal beleid), kan geconcludeerd worden dat het nieuwe beleid ten opzichte van het vigerende beleid **niet** leidt tot een extra toename van de stikstofbelasting op Natura2000-gebieden.

Bovenstaande conclusies, opgenomen in de planMER, zijn niet veranderd naar aanleiding van deze aanvulling op het planMER. Significante ontwikkelingen zijn nu niet bij voorbaat uit te sluiten. Hiervoor zijn de ontwikkelingsmogelijkheden die "in theorie" worden geboden in de ontwerp Structuurvisie 2014 en ontwerp Verordening ruimte 2014 te groot in relatie tot de schaars beschikbare milieuruimte.

Milieuruimte die er, kort geformuleerd, voor een groot deel in Noord-Brabant op dit moment alleen is door het toepassen van technieken om emissies te reduceren of door te salderen met bedrijven die stoppen of krimpen. De Structuurvisie is echter wel uitvoerbaar in het kader van de Natuurbeschermingswet, echter is dit afhankelijk van de feitelijke ontwikkelingen van de veehouderijen en de ontwikkeling van de emissies.

Mogelijk brengt de voorziene aanpassing van de Natuurbeschermingswet hier een verandering in, maar verwacht mag worden dat de milieuruimte schaars zal blijven. De doelstelling is om de depositie van stikstof sterk terug te brengen. De geboden planologische ruimte voor veehouderijen, op basis van de ontwerp Structuurvisie en ontwerp Verordening 2014 zal dus niet volledig en voor een deel ook alleen voorwaardelijk (saldering met stoppers, emissiereductie door bronmaatregelen, eventueel ook maatregelen in en rondom de natuurgebieden) benut kunnen worden. Ook al zijn die mogelijkheden beperkter dan de mogelijkheden op basis van de vigerende provinciale kaders.

Bijlage 1

Voorlopig toetsingsadvies Cie. m.e.r.

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Herziening Structuurvisie Ruimtelijke Ordening transitie veehouderij, provincie Noord-Brabant

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

11 november 2013 / rapportnummer 2751-139

1. Oordeel over het plan–milieueffectrapport (MER)

Binnen de provincie Noord–Brabant wordt beleid uitgewerkt om de transitie naar een duurzame veehouderij in 2020 verder vorm te geven. In dit kader worden de Structuurvisie ruimtelijke ordening en de Verordening Ruimte herzien. Vanwege kaderstelling voor m.e.r.–plichtige activiteiten en mogelijk nadelige effecten op Natura 2000–gebieden wordt daarbij de plan–m.e.r.–procedure doorlopen.

De beoogde transitie naar een duurzame veehouderij is zeer complex. Om daar sturing aan te geven is de provincie Noord–Brabant bezig om nieuwe, innovatieve beleidsinstrumenten te ontwikkelen. Zij verkent hierbij mogelijkheden in wet– en regelgeving en instrumenten als de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (afgekort BZV), die door Gedeputeerde Staten nader wordt ingevuld. De ontwerp–Structuurvisie verwijst naar de ontwikkeling van een flexibel instrument dat een duurzame bedrijfsvoering objectiveert door minimale eisen te stellen aan uitbreiding van de bebouwing rondom de thema's fysieke leefomgeving, volksgezondheid, dierenwelzijn en –gezondheid. De uitwerking van dit instrument (de BZV) is in de ontwerp–Structuurvisie en het bijbehorende MER nog niet meegenomen omdat de BZV nog niet gereed was ten tijde van het opstellen van de ontwerp–Structuurvisie en het MER.¹ Hierdoor kan op dit moment niet getoetst worden of het gekozen instrumentarium de prikkels tot de beoogde verbeterslag in de veehouderij geeft, welke (milieu)effecten het met zich meebrengt en of daarmee de beoogde duurzaamheidsdoelen behaald zullen worden.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie')² adviseert om het MER aan te vullen en geeft daar in dit advies handreikingen voor. De Commissie acht het opheffen van deze tekortkomingen essentieel voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over de structuurvisie. De Commissie adviseert in een aanvulling:

- een duidelijk navolgbare vertaalslag te maken van ambities naar concrete doelen, zodanig dat voornemen en alternatieven op doelbereik kunnen worden getoetst (zie §2.1 van dit advies).
- de effectbeschrijving en –beoordeling daarop aan te laten sluiten, aangevuld met
 - een nadere motivering van de referentiesituatie (zie §2.2.1 van dit advies);
 - een aanscherping van de beoordeling van de effecten op geur, fijn stof en gezondheid (zie §2.2.2 van dit advies);
 - de Passende beoordeling met de gevolgen voor Natura 2000–gebieden te herzien (zie §2.2.3 van dit advies).

De Commissie heeft in totaal 10 zienswijzen en adviezen van het bevoegd gezag ontvangen en deze betrokken bij haar advisering.³

¹ Op 8 oktober 2013 is een eerste conceptversie van de BZV (Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij, concept dd 27 september 2013) via de website van de provincie Noord–Brabant beschikbaar gesteld.

² De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens vindt u in bijlage 1 bij dit advies of op www.commissiemer.nl. Het eerder door de Commissie m.e.r. gegeven reikwijdte en detailniveau advies heeft nummer 2751–81.

³ In bijlage 1 bij dit advies treft u het overzicht van deze zienswijzen en adviezen aan.

2. Gesignaleerde tekortkomingen

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en doet zij aanbevelingen voor de op te stellen aanvulling. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

2.1 Doelstellingen, voornemen en alternatieven

Ambities

Binnen de provincie Noord-Brabant wordt het beleid uitgewerkt om de transitie naar een duurzame veehouderij in 2020 verder vorm te geven. Dit gebeurt in het verlengde van het koersdocument Transitie Stad en Platteland, dat mede is gebaseerd op het rapport van de commissie Van Doorn (Al het vlees duurzaam). De commissie Van Doorn benoemt twee pijlers die de transitie in de veehouderij zouden moeten dragen:

- een gecoördineerde ketenaanpak die verduurzaming in de gehele keten garandeert en die zowel door de keten zelf als door de overheid geborgd moet worden;
- een lokaal inpassingsbeleid met goede betrokkenheid van de burgers.

Op basis van de commissie Van Doorn heeft de provincie een denklijn⁴ 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd' opgesteld. Hierbij is het begrip 'zorgvuldige veehouderij' geïntroduceerd. Het is de Commissie niet duidelijk wat overeenkomsten en verschillen tussen 'duurzame' en 'zorgvuldige' veehouderij zijn.

Implementatie van de denklijn heeft geleid tot het aanpassen van de beleidskaders zoals neergelegd in de Structuurvisie ruimtelijke ordening. De opgestelde ontwerp-Structuurvisie is zodanig aangepast dat uitbreiding van veehouderijen in de toekomst alleen mogelijk is wanneer activiteiten van veehouders voldoen aan een bepaalde score op de 'Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij' (BZV-maatlat). Tevens worden in de Structuurvisie de voorwaarden voor vestiging van (grootschalige) mestverwerking gewijzigd.

Uitwerking ambities naar doelen⁵

In de denklijn vormen gezondheid en een integrale benadering van duurzame landbouw leidende principes om te komen tot een zorgvuldige veehouderij. De concretisering van de ambities naar toetsbare doelen en de inzet van het beoogde instrumentarium daarbij worden uit de nu voorliggende stukken niet duidelijk. Het is naar mening van de Commissie essentieel dat de ambities zodanig worden geconcretiseerd naar doelen, dat kan worden getoetst of met het voornemen de doelen (kunnen) worden behaald.

⁴ Door Gedeputeerde Staten op 27 november 2012 vrijgegeven en overgenomen door Provinciale Staten op 22 maart 2013.

⁵ Diverse van de toegezonden zienswijzen gaan hier eveneens op in.

Om te kunnen toetsen op doelbereik is het vervolgens van wezenlijk belang dat het voornemen duidelijk is. Omdat de ontwerp-Structuurvisie nog veel open laat en verwijst naar de nader door Gedeputeerde Staten in te vullen BZV, is die duidelijkheid er op dit moment nog niet. In het MER is niet inzichtelijk gemaakt:

- of het pakket aan voorgestelde maatregelen (aanpassing van de Verordening Ruimte en de nog in te vullen BZV) de prikkels tot de beoogde verbeterslag in de veehouderij geeft,
- welke (milieu)effecten dit instrumentarium met zich brengt,
- of daarmee het doel van een “zorgvuldige veehouderij” behaald kan worden,
- of daarnaast regelgeving ontwikkeld of aangescherpt moet worden om doelen te halen.

De Commissie merkt op dat het pas na concretisering van doelen mogelijk is om te specificeren wat realistische alternatieven zijn. De in het MER opgenomen alternatieven (feitelijk zijn dit grotendeels scenario's)⁶ dienen in de aanvulling op het MER te worden aangepast.

Voornemen en alternatieven in het MER

In de huidige uitwerking in het MER is, zoals hiervoor geschetst, het totale voornemen niet duidelijk en daardoor is het ook niet mogelijk om de milieueffecten volledig te beschrijven. De Commissie signaleert tevens, dat in de ontwerp-Verordening Ruimte 2014 concrete normen staan, maar dat deze in het MER niet op milieueffecten zijn beoordeeld. Hoewel dit kan worden verklaard doordat de uitwerking van het voornemen en het beoogde instrumentarium nog gaande is, acht de Commissie het voor de besluitvorming noodzakelijk dat in een aanvulling op het MER een volledige en eenduidige beschrijving van het voornemen wordt opgenomen.

Het MER beschrijft de effecten van drie bouwstenen (intensieve veehouderij, melkveehouderij, mestbe- en verwerking) waarbij per bouwsteen scenario's zijn bekeken. Deze verschillen per bouwsteen.⁷ Het MER onderbouwt niet waarom de scenario's die voor de intensieve veehouderij zijn gehanteerd feitelijk uitgaan van groei.⁸ De bekeken scenario's zijn gebaseerd op uitgangspunten als 'kleine veehouderijen stoppen' en 'latente ruimte niet benutten'. De beleidsinspanning en de uitwerking ervan die tot dit resultaat moet leiden, worden niet omschreven.

De Commissie is van mening dat in het MER voor de intensieve veehouderij geen realistische alternatieven zijn beschreven. Mogelijke alternatieven, anders dan alleen nadere eisen stellen aan uitbreidingen van veehouderijen, zijn niet in beeld gebracht. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het in het instrumentarium (ruimtelijke ordeningsspoor of BZV) inbouwen van prikkels om bestaande bedrijven of stallen aan te passen ook zonder dat er sprake is van concrete uitbreidingsplannen waarvoor planologische ontwikkelruimte nodig is.

⁶ Het MER heeft het over 'alternatieven per bouwsteen', deze beschouwt de Commissie als scenario's vanwege het grotendeels niet sturende karakter ervan.

⁷ De alternatieven voor mestverwerking en grondgebonden veehouderij bevatten enige mate van sturing, het intensieve veehouderij MER-alternatief 'extra sturing trendmatig' kent ook enige mate van sturing op geur en fijn stof, maar in hoeverre sturing daadwerkelijk plaatsvindt blijft onduidelijk.

⁸ Het niet opvullen van de latente ruimte is feitelijk geen krimp. Krimp zou betekenen zowel het niet opvullen van de latente ruimte als verdere reductie.

Een ander alternatief zou kunnen zijn om te sturen op aantallen en soorten dieren. Anders dan in het MER⁹ wordt gesteld, lijkt die sturing in het ruimtelijk spoor mogelijk mits daaraan een planologisch motief ten grondslag ligt.¹⁰

Uitvoerbaarheid voornemen

Het valt de Commissie op dat in het MER een instrumentarium wordt voorgesteld zonder dat wordt ingegaan op de realiseerbaarheid ervan. Het is daardoor de vraag of de beoogde resultaten wel kunnen worden bereikt. De Commissie merkt in dat verband het volgende op:

- Het is de vraag of de provincie in de gekozen opzet van Structuurvisie, Verordening ruimte en BZV voldoende invloed uit kan oefenen op de beoogde ontwikkeling naar een “zorgvuldige veehouderij”, bijvoorbeeld:
 - De ontwerp-Verordening Ruimte 2014 bevat regels over de zorgvuldige veehouderij. De concretisering van het begrip zorgvuldige veehouderij vindt plaats in door Gedeputeerde Staten vast te stellen nadere regels in de BZV. Deze regels moeten onder meer betrekking hebben op het dierenwelzijn en de diergezondheid. De Commissie vraagt zich af wat de ruimtelijke relevantie is van deze aspecten en of die in regels aan de Verordening Ruimte kunnen worden verbonden.¹¹
 - In het MER is aangegeven dat de uitvoering van de BZV zal worden gekoppeld aan certificaten. Daarmee wordt zowel bij de beleidsbepaling (te formuleren criteria) als in de uitvoering (beoordeling activiteiten en toekenning certificaten) gesteund op (private) partijen buiten de Provincie. De Commissie vraagt zich af of dit risico's ten aanzien van doelbereik met zich meebrengt en hoe daarmee in het MER rekening is gehouden.
- Een van de uitgangspunten van het MER is dat ook na invoering van de PAS de Brabantse Verordening Stikstof en Natura 2000 blijft voortbestaan. De Commissie mist een nadere beschouwing over de mogelijkheden om naast de PAS een provinciale stikstofverordening te hanteren en hoe beide instrumenten op elkaar worden afgestemd.

De Commissie adviseert het MER aan te vullen met een concretisering van ambities en een nadere invulling van het voornemen en de effecten daarvan te beschrijven, voordat een besluit over de ontwerp-Structuurvisie en de ontwerp-Verordening Ruimte 2014 wordt genomen.

Eerste reactie Commissie m.e.r. op de concept-BZV

De zienswijze van de gezamenlijke Peelgroepen vermeldt dat inmiddels een conceptversie van de BZV beschikbaar is. Dit document heeft niet mede ter inzage gelegen. De concept-BZV is op 8 oktober 2013 openbaar¹² beschikbaar gesteld.

⁹ MER pagina 36.

¹⁰ Dat maximale dieraantallen en -soorten opnemen in de regels van een bestemmingsplan mogen worden vastgelegd (en dus ruimtelijk relevant zijn), blijkt expliciet uit AbRS 8 mei 2013, nr. 201208118/1/R1 en AbRS 27 maart 2013, nr. 201204658/1/R2.

¹¹ Of dat deze niet ruimtelijke relevante aspecten vragen om inzet van sectorale instrumenten en wellicht ook betrokkenheid van andere overheden.

¹² Te downloaden via [http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/platteland/zorgvuldige-veehouderij/brabantse-zorgvuldigheid-score-veehouderij-\(bzv\).aspx?document=concept-bzv&rel=8113ABB7873349F1BD455CF8E0EF0A3A](http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/platteland/zorgvuldige-veehouderij/brabantse-zorgvuldigheid-score-veehouderij-(bzv).aspx?document=concept-bzv&rel=8113ABB7873349F1BD455CF8E0EF0A3A)

De BZV is mede bepalend voor de mate waarin de ambities in de Structuurvisie behaald zullen worden. Ook is de Commissie in haar advies reikwijdte en detailniveau uitgebreid ingegaan op de BZV.¹³ De Commissie heeft daarom haar eerste bevindingen over de concept-BZV in dit advies opgenomen. Volledigheidshalve merkt zij op dat dit eerste bevindingen zijn en geen limitatieve opsomming.

De Commissie merkt op dat de concept-BZV een aanduiding geeft van de relevante “knoppen” en een eerste indicatie hoe met de verschillende knoppen “gescoord” kan worden. De concept-BZV gaat nog niet in op hoe de verschillende “knoppen” ten opzichte van elkaar staan (is er sprake van gewogen maatlaten of telt iedere maatlat even zwaar?). Hoe het puntensysteem uiteindelijk gaat werken in het toekennen van ontwikkelingsruimte is nog niet duidelijk. In dit verband wijst de Commissie er op dat er nog geen duidelijke doelen zijn geformuleerd. Zonder heldere toetsbare doelen acht ze het lastig of zelfs onmogelijk om de BZV-beoordelingssystematiek te concretiseren en aan te geven wanneer er welke ontwikkelingsruimte kan worden verdiend.

2.2 Effectbeschrijving en – beoordeling

2.2.1 Referentiesituatie

Na een verdere uitwerking van het voornemen en van mogelijke alternatieven dienen de effecten te worden afgezet tegen de milieueffecten van de referentiesituatie. De Commissie adviseert voor de referentiesituatie zoals deze in het MER is gehanteerd nader te motiveren of de gehanteerde latente ruimte¹⁴ (25% als Brabants gemiddelde) representatief genoeg is. De Commissie denkt daarbij aan het inzichtelijk maken van de spreiding in latente ruimte over sectoren (varkenshouderij – pluimveehouderij – melkveehouderij) en regio's of gebieden. Als de spreiding gering is, dan kan van de gehanteerde gemiddelde latente ruimte uitgegaan worden. Wanneer de spreiding in latente ruimte groot is, kan per bedrijf(stak) sprake zijn van een grote onder- en overschatting van emissies en daarmee van effecten in een gebied.

De Commissie adviseert het MER aan te vullen met een nadere onderbouwing van de gehanteerde referentiesituatie zodat duidelijk wordt dat van de gehanteerde gemiddelde latente ruimte uitgegaan kan worden. Wanneer de spreiding in latente ruimte groot blijkt te zijn dient de referentiesituatie hierop te worden aangepast.

2.2.2 Leefomgeving: geur, fijn stof en gezondheid

Na een verdere uitwerking van het voornemen dienen ook de effectbeschrijving en – beoordeling voor de leefomgeving te worden herzien. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de wijze van beschrijven in het nu voorliggende MER, ondersteund met informatieve kaarten en tabellen. De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER de effectbeschrijving en – beoordeling aan te vullen met:

¹³ Advies 1 mei 2013, te downloaden via <http://www.commissiemer.nl/advisering/lopendeadvisering/2751>.

¹⁴ De latente ruimte is het verschil tussen vergunde en daadwerkelijke gerealiseerde dierenaantallen.

- een nadere motivering van de begrenzing van het studiegebied en daarbij aan te geven of mogelijke provincie- (en lands)grensoverschrijdende effecten¹⁵ in beeld zijn;
- gebiedsgerichte conclusies over de belasting aan geur en fijn stof in het gebied en ter plaatse van woningen op basis van een combinatie van herziene kaarten en tabellen. Hierdoor wordt duidelijk waar in de huidige situatie reeds knelpunten zijn, maar ook wordt expliciet gemaakt waar knelpunten worden opgelost of nieuwe knelpunten kunnen ontstaan.
- inzicht in de ruimtelijke menging tussen intensieve veehouderijen en woningen voor een kwalitatieve beoordeling van de gezondheidsrisico's. De Commissie geeft in overweging om het aantal woningen binnen 250 meter (de afstand die de GGD voor nieuwbouw hanteert), in plaats van 500 meter, van een intensieve veehouderij, te presenteren en een kaart te maken waarop de bedrijven zijn weergegeven met een groter aantal woningen binnen 250 meter om daarmee 'knelpuntgebieden' te kunnen identificeren.
- het aantal geurgehinderden in de huidige situatie, de referentiesituatie en bij de verschillende alternatieven.
- inzicht in de ontwikkeling van de concentratie fijn stof bij de alternatieven en wanneer voor de nu in de ontwerp-Verordening Ruimte 2014 opgenomen grenswaarde van 30 µg/m³ daadwerkelijk als begrenzing van het voornemen wordt gekozen.

2.2.3 Passende beoordeling

Na een verdere uitwerking van het voornemen dient ook de Passende beoordeling te worden herzien. In de huidige Passende beoordeling zijn alleen de gevolgen van de verschillende scenario's in beschouwing genomen. De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER de huidige Passende beoordeling te completeren met:

- een toetsing van het voornemen aan de gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden en de wezenlijke kenmerken van Beschermden natuurmonumenten;
- de beoordeling of (bron- en/of effectgerichte) maatregelen en aanbevelingen voor het vervolgtraject effectief zijn om nadelige gevolgen voor Natura 2000-gebieden en Beschermden natuurmonumenten te voorkomen;
- informatie over de gevolgen voor leefgebieden van soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Een meer locatiespecifieke beoordeling dan nu gegeven is noodzakelijk om aantasting van de natuurlijke kenmerken te kunnen uitsluiten.¹⁶ Ook voor de uitwerking van de BZV-maatlat (uitbreiding op duurzame locaties) kan deze informatie noodzakelijk zijn;
- een beschouwing (op hoofdlijnen) van de gevolgen voor de relevante voor vermisting of verzuring gevoelige gebieden buiten de provincie Noord-Brabant (indien gelegen in het studiegebied en voor zover gevolgen aan de orde zijn ook voor gebieden op grotere afstand dan 5 km).¹⁷

¹⁵ De zienswijze van het departement Ruimte Vlaanderen en de provincie Limburg vragen hier expliciet aandacht voor.

¹⁶ Zie pagina 40 van de Passende beoordeling. Een toetsing aan alleen habitattypen is op voorhand niet voldoende.

¹⁷ In de huidige Passende beoordeling wordt uitgegaan van een zone van 5 km zonder inhoudelijke motivatie.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant

Besluit: vaststellen structuurvisie

Categorie Besluit m.e.r.: plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie C14 en D14

Activiteit: de provincie Noord-Brabant is bezig met een partiële herziening van de structuurvisie ruimtelijke ordening voor de veehouderij. De structuurvisie is kaderstellend voor latere m.e.r.-plichtige besluiten. Ook zijn er mogelijk significant negatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden en is een passende beoordeling worden opgesteld. Daarom is voor deze structuurvisie herziening de m.e.r.-procedure doorlopen.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure: 6 februari 2013

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 7 februari t/m 7 maart 2013

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 30 januari 2013

voorlopig advies reikwijdte en detailniveau Deel I uitgebracht: 20 maart 2013

advies reikwijdte en detailniveau Deel I en II uitgebracht: 1 mei 2013

kennisgeving MER: 13 september 2013

ter inzage legging MER: 13 september t/m 10 oktober 2013

aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 11 september 2013

voorlopig toetsingsadvies uitgebracht: 11 november 2013

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. F.A.A. Boons

ir. M.H. Fast

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

ir. C.T. Smit (werkgroepsecretaris)

mr. dr. M.A.A. Soppe

ing. R.L. Vogel

drs. R.A.M. van Woerden

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die

gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Plan-MER Herziening Structuurvisie RO Transitie Veehouderij, provincie Noord-Brabant, Arcadis, 9 september 2013;
- Structuurvisie 2010 – partiële herziening 2014, Provincie Noord-Brabant;
- Verordening ruimte 2014, Provincie Noord-Brabant;
- Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij, Concept, provincie Noord-Brabant, 27 september 2013.

De Commissie heeft kennis genomen van in totaal 10 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 21 oktober 2013 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Het betreft de zienswijzen en adviezen van (in willekeurige volgorde):

- Een gezamenlijke zienswijze van diverse Peelgroepen
- Brabantse milieufederatie
- Stichting Tegengas Rooi
- Burgerinitiatief Megastallen nee
- Linssen cs advocaten namens diverse cliënten
- Noord-Brabantse waterschapsbond
- Departement Ruimte Vlaanderen
- Provincie Limburg
- IVN vereniging voor milieueducatie afdeling Heeze-Leende
- IVN vereniging voor milieueducatie afdeling Mark & Donge

De Commissie heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Herziening Structuurvisie Ruimtelijke Ordening transitie
veehouderij, provincie Noord-Brabant

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

Bijlage 2

Verskil werkelijk gebruik versus vergunde situatie

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	737244	397652	54%	0	0	n.v.t	8804	4735	54%	81938	43899	54%
Varkens	1249955	882013	71%	14892181	10437132	70%	106881	75688	71%	70428	52505	75%
Pluimvee	541337	404009	75%	1664071	1187417	71%	183688	129820	71%	10967	7864	72%
Overig	293881	138150	47%	1870780	991725	53%	4095	2009	49%	21955	9311	42%
Totaal	2822417	1821824	65%	18427032	12616274	68%	303468	212252	70%	185288	113578	61%

Tabel 6: Verskil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied Beerze Reusel.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	371334	185192	50%	0	0	n.v.t	4429	2192	50%	41894	20533	49%
Varkens	429025	243406	57%	4804664	2800526	58%	34838	20543	59%	21774	12527	58%
Pluimvee	246111	148689	60%	773619	527756	68%	82996	61164	74%	5060	3513	69%
Overig	135832	79247	58%	738192	433963	59%	2133	1348	63%	11582	6459	56%
Totaal	1182302	656535	56%	6316475	3762245	60%	124395	85247	69%	80310	43032	54%

Tabel 7: Verskil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied Boven-Dommel.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	603792	321266	53%	0	0	n.v.t	7151	3796	53%	67165	35540	53%
Varkens	564816	369772	65%	5754724	3715001	65%	42388	27853	66%	26935	19487	72%
Pluimvee	231230	153062	66%	879588	643450	73%	88872	66875	75%	5301	3923	74%
Overig	414588	239479	58%	3713575	2314458	62%	5182	3118	60%	26760	14435	54%
Totaal	1814426	1083579	60%	10347887	6672909	64%	143593	101642	71%	126161	73385	58%

Tabel 8: Verskil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied De Baronie.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	453345	207865	46%	0	0	n.v.t	5455	2493	46%	50268	22878	46%
Varkens	743332	529326	71%	7939951	5636078	71%	58670	42594	73%	40262	31818	79%
Pluimvee	278632	197320	71%	1043669	776505	74%	96733	78931	82%	6576	4957	75%
Overig	240036	125241	52%	1721337	955103	55%	3394	1777	52%	18283	9234	51%
Totaal	1715345	1059751	62%	10704957	7367685	69%	164251	125794	77%	115389	68888	60%

Tabel 9: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied De Meierij.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	709031	383729	54%	0	0	n.v.t	8530	4597	54%	79262	42487	54%
Varkens	1794961	1344523	75%	20869387	15559028	75%	149888	113294	76%	103799	83686	81%
Pluimvee	922396	684658	74%	2884235	2243797	78%	279667	228008	82%	18824	14410	77%
Overig	385041	251163	65%	2664807	1558441	58%	6034	4841	80%	39885	30465	76%
Totaal	3811429	2664073	70%	26418429	19361266	73%	444119	350739	79%	241770	171048	71%

Tabel 10: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied De Peel.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	652502	355826	55%	0	0	n.v.t	7972	4321	54%	72218	38894	54%
Varkens	1031873	761231	74%	11245463	8203056	73%	82332	60802	74%	53069	41820	79%
Pluimvee	387484	278116	72%	1317844	938679	71%	113993	78294	69%	8155	5636	69%
Overig	340606	170675	50%	2697784	1370506	51%	4883	2494	51%	24354	12070	50%
Totaal	2412465	1565849	65%	15261091	10512241	69%	209181	145911	70%	157796	98420	62%

Tabel 11: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied Maas & Meierij.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	918587	451132	49%	0	0	n.v.t.	11139	5445	49%	102183	49688	49%
Varkens	2068968	1589339	77%	21865129	16576804	76%	158353	122833	78%	107396	91790	85%
Pluimvee	874036	564771	65%	2738087	1794366	66%	234779	160395	68%	17547	11561	66%
Overig	442703	255265	58%	3061173	1961294	64%	6715	4188	62%	38393	22643	59%
Totaal	4304294	2860508	66%	27664389	20332464	73%	410986	292861	71%	265519	175682	66%

Tabel 12: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het reconstructiegebied Peel & Maas.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	266746	169291	63%	0	0	n.v.t.	3245	2031	63%	30549	18815	62%
Varkens	325250	180114	55%	3771317	2078350	55%	27797	15649	56%	15770	10056	64%
Pluimvee	107851	87739	81%	476212	360785	76%	41365	34467	83%	2887	2135	74%
Overig	131354	90006	69%	642002	502459	78%	1825	1411	77%	10044	6252	62%
Totaal	831201	527149	63%	4889531	2941594	60%	74231	53557	72%	59250	37258	63%

Tabel 13: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het gebied Brabantse Delta.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	454527	263326	58%	0	0	n.v.t.	5517	3181	58%	51904	29767	57%
Varkens	238069	150299	63%	2225396	1403091	63%	16638	10626	64%	9325	6301	68%
Pluimvee	137787	102486	74%	417448	322711	77%	38217	28815	75%	2330	1818	78%
Overig	146960	91949	63%	845882	578765	68%	2060	1280	62%	10073	6272	62%
Totaal	977343	608060	62%	3488726	2304566	66%	62432	43903	70%	73632	44158	60%

Tabel 14: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE voor het gebied Wijde Biesbosch.

	NH3 vergund (kg/jr)	NH3 CBS (kg/jr)	%	OU vergund	OU CBS	%	Fijn stof vergund (PM10/jr)	Fijn stof CBS (PM10/jr)	%	NGE vergund	NGE CBS	%
Melkvee inclusief jongvee	5167108	2736294	53%	0	0	n.v.t.	62243	32801	53%	577381	302502	52%
Varkens	8446249	6039594	72%	93368212	66128199	71%	677784	487278	72%	448758	347130	77%
Pluim- vee	3726864	2615255	70%	12194773	8789364	72%	1160309	864898	75%	77647	55796	72%
Overig	2531001	1434596	57%	17955532	10854333	60%	36321	22682	62%	192783	106086	55%
Totaal	19871222	12825739	65%	123518517	85771896	69%	1936656	1407658	73%	1296569	811514	63%

Tabel 15: Verschil werkelijk gebruik versus vergunde situatie ammoniak, geur, fijn stof en NGE in de Provincie Noord-Brabant.

Colofon

AANVULLING PLANMER HERZIENING STRUCTUURVISIE RO TRANSITIE VEEHOUDERIJ

OPDRACHTGEVER:

Provincie Noord-Brabant

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

ing. J.T.H. Houkes BSc
drs. H.P. T. Ullenbroeck
drs. K.B.M. Albers

GECONTROLEERD DOOR:

drs. H.P. T. Ullenbroeck

VRIJGEGEVEN DOOR:

drs. H.P. T. Ullenbroeck

25 november 2013
077432872:A

ARCADIS NEDERLAND BV
Mercatorplein 1
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister 09036504